

І. С. Яковець, д.ю.н., провідний науковий співробітник сектора дослідження проблем кримінально-виконавчого законодавства НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

К. А. Автухов, к.ю.н., науковий співробітник сектора дослідження проблем кримінально-виконавчого законодавства НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

ОКРЕМІ ІНІЦІАТИВИ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ІЗ ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО КК УКРАЇНИ

У тезах розглянуто приклад невиваженого підходу до розробки проекту змін до Кримінального кодексу України з ініціативи Державної пенітенціарної служби України.

В тезисах рассмотрен пример непродуманного подхода к разработке проекта изменений в Уголовный кодекс Украины по инициативе Государственной пенитенциарной службы Украины.

The theses review the example of an inconsiderate approach for drafting amendments to the Criminal Code of Ukraine on the initiative of the State Penitentiary Service of Ukraine.

Розгляд науки кримінального права в аспекті її зв'язків з іншими науками є, безумовно, актуальним, адже сучасна правова система поступово видозмінюється, проявом чого є збільшення впливу одних галузей юридичної науки на інші. У наведеному вище процесі існують як позитивні, так і негативні прояви та наслідки. Поступове зменшення «недоторканності» кримінально-правової науки для фахівців з інших галузей правових знань, а подекуди й відверте зневажання вимоги стабільності кримінального закону призводить до негативних наслідків, що пов'язані зі змінами до КК України. Такі спроби здійснюються як з боку окремих науковців, так і за ініціативи деяких правоохоронних органів. На жаль, це зауваження в значній мірі стосується й Державної пенітенціарної служби України, яка поряд зі своїм основним завданням із реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань здійснює спроби впливати на інститути та норми кримінального права, для реалізації приписів якої вона функціонує.

Пропонуємо звернути увагу наукової спільноти на один із таких прикладів. Так, ДПтСУ було розроблено та винесено на публічне обговорення проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та прав засуджених»¹. Зазначений законопроект присвячено широкому колу питань, що регулюються Кримінально-виконавчим кодексом України та іншими нормативно-правовими актами. Обсяг запропонованих змін охоплює різні аспекти виконання покарань. Упровадження окремих пропозицій дійсно сприятиме у майбутньому покращенню умов відбування покарань засудженими та підвищить гарантованість прав і свобод засуджених.

Утім, значна частина наведених новел свідчить про доволі низький рівень підготовки цього документа, що є небезпечно, враховуючи досвід законотворчої роботи останніх місяців, коли між спрямуванням проекту закону до Верховної Ради України та його прийняттям проходить зовсім невеликий проміжок часу. В результаті закони приймаються без їх змістовного доопрацювання, майже в їх первісному вигляді.

Зміни до КК України, що передбачені зазначеним Законом, не є значними за обсягом і стосується лише двох статей Особливої частини КК України – ст. 389 («Ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі») та ст. 390 («Ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі та у виді позбавлення волі»). У ст. 389 КК, замість існуючого формулювання диспозиції «ухилення від відбування громадських чи виправних робіт особою, *засудженою до цього покарання*», запропоновано закріпити такий зміст: «ухилення *засудженого* від відбування покарання у виді громадських чи виправних робіт». Незважаючи на той факт, що ці зміни розроблені органом, що безпосередньо займається організацією виконання вказаних видів покарань, нова редакція статті є спірною не лише з позиції теорії, а й практики. В самій диспозиції втрачено логічний зв'язок між фактом засудження особи до відбування конкретного виду покарання та вчиненням особою дій, що підпадають під ознаки злочину, а саме – ухилення від відбування покарання з подальшим притягненням за ці дії до кримінальної відповідальності. Не встановлено витоки обов'язку особи відбувати цей вид покарання. І це в той час, коли в іс-

¹ Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та прав засуджених» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/734411.jsessionid=ECA4C756ECD7AD7A066BDC87C4FD896A>. – Заголовок з екрана.

нуючій редакції чітко закріплено, що до відповідальності за ухилення притягається особа, засуджена до цього покарання.

Далі в проєкті пропонується у тексті ст. 390 КК України слова «засудженою до ...» замінити словами «яка відбуває ...». Окрім того, що на вказані «новели» можна розповсюдити висловлені вище зауваження, слід так само вказати й на інші негативні аспекти.

Варто зауважити, що тривалий час на практиці існують складності із забезпеченням виконання покарання у виді обмеження волі (зокрема, це стосується притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які були засуджені до обмеження волі, однак так і не прибули для відбування покарання до виправного центру). Направлення до цієї установи, за загальним правилом, відповідно до законодавства України відбувається не під вартою, в той час, як моментом початку відбування обмеження волі є саме прибуття до відповідного виправного центру. Лише особу, яка прибула до цієї установи, можна вважати такою, «яка відбуває покарання у виді обмеження волі», а на всіх інших дія ст. 390 КК України не розповсюджується. Вдаючись до корегування аналізованої правової норми, автори законопроєкту фактично не вирішили цієї актуальної проблеми застосування ст. 390 КК. У випадку внесення відповідних змін засуджені до обмеження волі, що не прибули до виправного центру, так і залишаться за межами впливу КК України.

Окрім того, що запропонована редакція ст. 390 КК не вирішує існуючі, вона призводить й до створення нових проблем. Наприклад, диспозицію ч. 3 ст. 390 КК пропонується наповнити таким змістом: «неповернення до місця відбування покарання особи, яка відбуває покарання у виді позбавлення волі та якій було дозволено короткочасний виїзд, після закінчення строку виїзду – ...». У випадку внесення відповідних змін можливим є виникнення спірних та дискусійних ситуацій, зокрема, за рахунок використання формального підходу до тлумачення змісту наведеної статті. Так, відповідно до ст. 63 КК України «покарання у виді позбавлення волі полягає в ізоляції засудженого та поміщенні його на певний строк до кримінально-виконавчої установи закритого типу». Буквальне розуміння цього нормативного припису наштовхує на думку, що без таких обов'язкових елементів позбавлення волі, як ізоляція засудженого та його знаходження в кримінально-виконавчій установі закритого типу, не можна вести мову про відбування покарання у виді позбавлення волі. Іншими словами, якщо особа не «відчуває» ізоляції і (або) знаходиться поза межами спеціальної установи, то вона не відбуває позбавлення волі.

Таке тлумачення змісту ст. 63 КК зводить нанівець перспективи застосування ч. 3 ст. 390 КК, адже притягуватися до відповідальності за названою статтею в оновленій редакції можуть лише ті особи, «які відбувають позбавлення волі».

Слід наголосити, що ми в повній мірі розуміємо мінімальність шансів виникнення подібної ситуації на практиці, враховуючи норми підзаконних актів, які мають виключити подібний варіант тлумачення ч. 3 ст. 390 КК. Ми хотіли лише звернути увагу на питання якості змін до КК, що приймаються. Іноді законопроекти розробляються таким чином, що замість вирішення реально існуючих проблем, окреслених як теоретиками, так і практиками, вони погіршують зміст Кодексу, що пройшов тривалий шлях розробки й апробації. Ознайомлення з матеріалами, в яких висвітлено тривалий та тернистий шлях розробки й прийняття КК України 2001 р., дає підстави стверджувати, що політика держави щодо розробки та впровадження змін до КК України і низки інших найважливіших правових актів у сфері кримінальної юстиції значно змінилася за останнє десятиліття. Динаміка їх редагування стала співрозмірною з темпами внесення змін до нормативних приписів цивілістичного циклу. Чи є такий стан справ безпосереднім результатом зміцнення міждисциплінарних зв'язків кримінального права з іншими галузями юридичної науки, що відбулося за цей самий проміжок часу? Напевно, ні. Однак, чи можна ці явища певним чином пов'язувати? Видається, що так.

В. І. Осадчий, д.ю.н., професор, професор кафедри кримінального права Національної академії прокуратури України

ВПЛИВ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ НА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВУ ОЦІНКУ ЗАВІДОМО НЕЗАКОННОГО ЗАТРИМАННЯ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ

У тезах наведені види затримання службовою особою, передбачені в Кримінальному процесуальному кодексі України. Показано, які види затримання є завідомо незаконними.

В тезисах приведены виды задержания должностным лицом, предусмотренные в Уголовном процессуальном кодексе Украины. Показано, какие виды задержания являются заведомо незаконными.